

ปัญหาการสืบหาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา:

ศึกษากรณีศาลมีคำพิพากษาให้ชำระเงิน

วิชาญ กิตติรัตนพันธ์ *

วิทยาลัยสหวิทยาการ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วันที่รับบทความ 14 พฤษภาคม พ.ศ.2562

วันที่แก้ไขบทความ 12 กรกฎาคม พ.ศ.2562

วันที่ตอบรับบทความ 13 กรกฎาคม พ.ศ.2562

บทคัดย่อ

กรณีเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาบังคับคดีกับลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าหนี้มีหน้าที่แถลงทรัพย์สินของลูกหนี้ต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี แต่เจ้าหนี้มีข้อขัดข้องในการเข้าถึงข้อมูลทรัพย์สินของลูกหนี้จึงนำไปสู่ประเด็นการวิจัยนี้ โดยอาศัยระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณสำรวจกลุ่มตัวอย่างทนายความโดยไม่อาศัยหลักความน่าจะเป็น จากการศึกษาพบว่า (1) เจ้าหนี้มีปัญหาดังกล่าวทั้งในเรื่องของอำนาจ/สิทธิของเจ้าหนี้ในการเข้าถึงข้อมูลทรัพย์สินของลูกหนี้ที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานรัฐและเอกชน; (2) กรณีเจ้าหนี้ร้องขอให้ศาลไต่สวนทรัพย์สินของลูกหนี้ มีปัญหาในเรื่องระยะเวลาในกระบวนการไต่สวนคำร้อง; และ (3) กรณีเจ้าหนี้ร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีตรวจค้นสถานที่ มีปัญหาในเรื่องเหตุแห่งการร้องขอและระยะเวลาในกระบวนการพิจารณาคำร้อง

นอกจากนั้น กลุ่มตัวอย่างยังเห็นด้วยกับแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการกำหนดให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีหน้าที่แถลงทรัพย์สินของตนเองต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี (แทนที่เจ้าหนี้มีหน้าที่แถลงทรัพย์สินของลูกหนี้ต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี) และจะต้องกำหนดให้อำนาจเจ้าพนักงานบังคับคดีเข้าถึงข้อมูลของลูกหนี้ควบคู่ไปด้วย เพื่อที่จะตรวจสอบได้ว่าลูกหนี้ได้แถลงข้อมูลทรัพย์สินของตนเองตรงตามความเป็นจริงหรือไม่ ซึ่งจะทำให้มาตรการการเข้าถึงข้อมูลของลูกหนี้ในรูปแบบนี้มีผลในทางปฏิบัติได้

คำสำคัญ: การสืบหาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา, การเข้าถึงข้อมูลของลูกหนี้ตามคำพิพากษา, การบังคับคดี, สิทธิส่วนบุคคล

The Problems of Seeking the Debtor's Assets: Study in the Judgment for Money Payment

Wichan Kittiratanapan *

College of Interdisciplinary Studies, Thammasat University

Received 14 May 2019

Received in revised 12 July 2019

Accepted 13 July 2019

Abstract

In case of the creditors enforce their debtor, the creditors are required to declare the debtor's asset to the Enforcement Officer. There are, however, several limitations to access the information of debtor's assets. It leads to the issue of this research; "The Problems of Seeking the Debtor's Assets" with the quantitative research methods to survey data from a sample group of lawyers with relying on a non-probability sampling. From the studies, there are 3 main cases; (1) problems of the authority and the right of the creditor to access the information of debtor's assets by government agency and private party, (2) problems of the duration of the court hearing process when requesting the court to investigate the debtor's property, and (3) problems of the cause of request and duration of the petition when requesting the Enforcement Officer to investigate a debtor's place.

In addition, the sample group of lawyers agree to another way to solve such problems of accessing the information of the debtor. The debtor should declare his/her property to the Enforcement Officer by oneself instead of creditor. The Enforcement Officer has to be given the authority to access information of the debtor to ensure the results of this practical effect whether the debtor declare true information or not.

Keywords: Seeking the Debtor's Assets, Accessing Information of the Debtor According to the Judgment, Execution, Individual Right

*Corresponding author: wichan.kit@gmail.com

DOI: 10.14456/tujournal.2020.2

บทนำ

การพิจารณาพิพากษาคดีและการบังคับคดีทางแพ่งเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่ง ที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเอกชนในฐานะที่รัฐมีอำนาจเหนือเอกชน เนื่องจากรัฐไม่ประสงค์ให้มีการบังคับสิทธิและหน้าที่กันเองระหว่างเอกชนเพราะอาจเกิดความวุ่นวายในสังคมขึ้นได้ การบังคับสิทธิและหน้าที่จึงต้องกระทำผ่านองค์กรของรัฐได้แก่องค์กรศาลและองค์กรการบังคับคดีเพื่ออำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่สังคม ตามหลัก “ความยุติธรรม” ซึ่งเป็นหลักการที่อยู่เบื้องหลังกฎหมายทั้งปวง

ตามหลักการในทางกฎหมายแล้ว บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเข้าทำนิติกรรมสัญญาระหว่างกันได้อย่างเต็มที่ และหากเกิดนิติกรรมสัญญาขึ้นแล้ว การใช้สิทธิแห่งตนก็ดีหรือการชำระหนี้ก็ดี บุคคลจะต้องกระทำการโดยสุจริต ตามหลัก “สุจริต” และบุคคลที่เป็นคู่สัญญาจะต้องปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของตนตามที่ระบุไว้ในนิติกรรมสัญญานั้น ๆ ตามหลัก “สัญญาต้องเป็นสัญญา” และด้วยอำนาจแห่งมูลหนี้ เจ้าหนี้ย่อมมีสิทธิจะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ หากลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ต่อเจ้าหนี้ เจ้าหนี้ย่อมมีสิทธิร้องขอต่อศาลสั่งบังคับชำระหนี้ได้ และเมื่อศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว คำพิพากษาหรือคำสั่งใด ๆ ให้ถือว่าผูกพันคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลที่พิพากษาหรือมีคำสั่ง นับตั้งแต่วันที่คำพิพากษาหรือมีคำสั่ง จนถึงวันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ถูกเปลี่ยนแปลง แก้ไข กลับหรือดลเสียตามหลัก “ความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา”

หลังจากที่ศาลพิพากษาให้เจ้าหนี้ชนะคดีแล้ว หากลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ตามคำพิพากษากฎหมายกำหนดว่าเจ้าหนี้ย่อมมีสิทธิบังคับคดีต่อลูกหนี้ได้ โดยเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องยื่นคำขอต่อศาลให้บังคับคดี อย่างไรก็ตาม การบังคับคดีนั้นย่อมต้องบังคับเอากับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา จึงต้องคำนึงถึง “หลักสิทธิความเป็นส่วนตัว” ประกอบกันด้วย เพื่อบังคับให้มีการชำระหนี้ให้เป็นไปตามสิทธิและหน้าที่ที่กำหนดไว้ในคำพิพากษา เพื่อความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษาและการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวและสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลมิให้ถูกล่วงละเมิดโดยพลการหรือเกินสมควร

การจะบังคับเอากับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น จำเป็นจะต้องเข้าถึงข้อมูลทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้ได้เสียก่อน หากเข้าถึงข้อมูลทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ได้ ย่อมไม่อาจดำเนินการตั้งเรื่องยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อบังคับให้มีการชำระหนี้ให้เป็นไปตามสิทธิหน้าที่ที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาได้ แต่หากมีการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลของลูกหนี้ตามคำพิพากษามากจนเกินไปหรือมีการละเมิดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยพลการหรือเกินสมควร ก็ย่อมไม่เป็นธรรมต่อลูกหนี้ตามคำพิพากษา และย่อมกระทบต่อหลักประกันในด้านสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ ดังนั้น การออกแบบ

หลักการและวิธีปฏิบัติของการบังคับคดีจึงอยู่บนพื้นฐานของการสร้างสมดุลระหว่าง หลัก “ความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาของศาล” หลัก “สิทธิส่วนบุคคล” และหลัก “สิทธิในทรัพย์สินของเอกชน” ซึ่งจะขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐที่จะให้น้ำหนักกับแต่ละหลักการและกำหนดรูปแบบของความสมดุลดังกล่าวภายใต้บริบทของสังคม ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงไปได้ในแต่ละช่วงเวลา แต่รัฐจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะมากกว่าประโยชน์ส่วนบุคคล

ในขั้นตอนการสืบหาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งเป็นขั้นตอนแรกและเป็นขั้นตอนที่สำคัญ แนวปฏิบัติในการบังคับคดีของประเทศไทยได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามีหน้าที่ในการสืบหาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา และแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการยึดอายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นขั้นตอนต่อไป แต่ด้วยโครงสร้างทางกฎหมาย (ทั้งกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับคดีและกฎหมายอื่น) และขั้นตอนการบังคับคดีที่มีอยู่ในปัจจุบัน กฎหมายกำหนดแต่เพียงให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามีหน้าที่แถลงทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี แต่กฎหมายไม่ได้ให้อำนาจ/สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเอาไว้เป็นการเฉพาะด้วย ไม่ว่าข้อมูลนั้นจะอยู่ที่หน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนก็ตาม เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจึงมีข้อจำกัดและข้อขัดข้องในการเข้าถึงข้อมูลด้านทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ทำให้การบังคับคดีเป็นไปอย่างล่าช้าซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อทั้งเจ้าหน้าที่และลูกหนี้ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่มีผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง และอาจนำไปสู่การบังคับสิทธิและหน้าที่กันเองระหว่างเอกชนจนเกิดความวุ่นวายในสังคมขึ้นได้

นอกจากประเด็นเรื่องการเข้าถึงข้อมูลของลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว ระบบการบังคับคดีเองยังคงมีประเด็นเรื่องของ “ความยุติธรรม” แฝงไว้อยู่อีกด้วย กล่าวคือ รัฐได้จัดให้มีบริการทางการศาลในกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีแล้ว แต่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งมีทรัพย์สินให้อาจต้องถูกบังคับคดีได้เลือกจะไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาอันนำมาสู่กระบวนการบังคับคดี ทำให้รัฐต้องมีภาระค่าใช้จ่ายในการบังคับคดีอีกครั้ง ทั้งที่เคยรับภาระในกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีไปแล้วย่อมเป็นภาระที่ซ้ำซ้อนกัน ทั้งที่ภาระเช่นนี้เกิดจากการที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่เคารพต่อกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีที่รัฐจัดให้แก่คู่ความซึ่งเป็นการดำเนินการในฐานะปัจเจก แต่ภาระค่าใช้จ่ายกลับตกแก่เงินงบประมาณแผ่นดินซึ่งได้จากภาษีของประชาชน (สทชน รัตนไพจิตร, 2559) อีกทั้งเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาซึ่งได้รับความเสียหายมาแล้วครั้งหนึ่งจากการผิวนัดชำระหนี้ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา กลับมีข้อจำกัดและต้นทุนค่าใช้จ่ายที่สูงในการเข้าถึงข้อมูลของลูกหนี้ตามคำพิพากษา และไม่ได้รับการชดเชยค่าใช้จ่ายดังกล่าวกลับคืนมาจากลูกหนี้ตามคำพิพากษา ข้อเท็จจริงจึงกลับกลายเป็นว่า ลูกหนี้ตามคำพิพากษากะทำการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาล แต่ผลของการฝ่าฝืนดังกล่าวกลับตกเป็นผลร้ายต่อเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาและเป็นภาระเงินภาษีของ

ประชาชนใช้อีก จึงสมควรศึกษาถึงปัญหาและทบทวนหลักการต่าง ๆ ของการบังคับคดีเพื่อทำให้การบังคับคดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

ปัจจุบัน ประเทศต่าง ๆ มีการใช้ระบบในการให้ได้มาซึ่งข้อมูลทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาใน 2 รูปแบบ คือ (1) เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้แสลงทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี ซึ่งหากมีเหตุอันสมควร เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาร้องขอให้ศาลออกหมายเรียกไต่สวนลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อใช้ประกอบเป็นข้อมูลในการบังคับคดีได้ และ (2) ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้แสลงสถานการณ์ทางการเงิน/ทรัพย์สินของตนเองต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อเป็นข้อมูลในการบังคับคดี โดยเจ้าหนี้ที่มีหน้าที่ในการบังคับคดีมีอำนาจสอบถามข้อมูลหรือเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้โดยตรง (วริตา ทองขาว, 2559)

จากที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัญหาการสืบหาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยคือ (1) เพื่อศึกษาปัญหาการเข้าถึงข้อมูลทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา (2) เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาการเข้าถึงข้อมูลทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา และ (3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการเข้าถึงข้อมูลทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา โดยใช้วิธีการศึกษาในเชิงปริมาณเพื่อให้เห็นสภาพปัญหาในภาพกว้าง

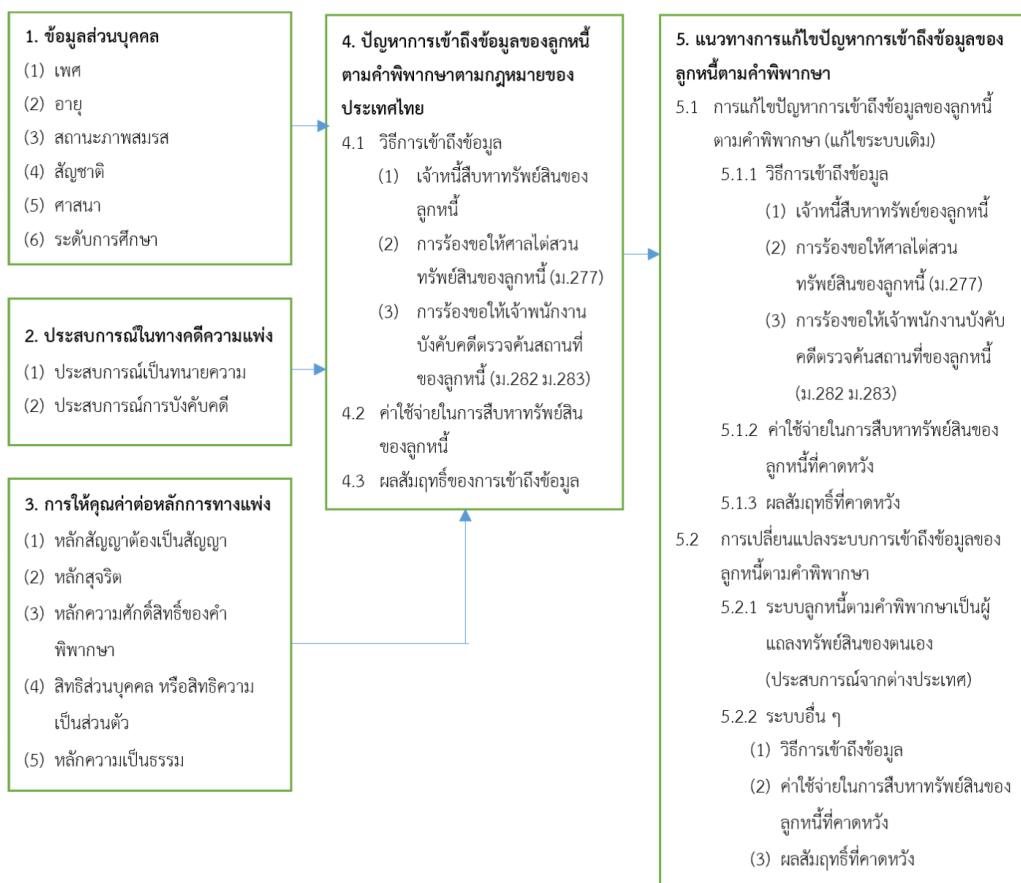
การทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิดของการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมเรื่องหลักการทางแพ่งที่สำคัญ 5 หลัก ได้แก่ (1) หลักสัญญาต้องเป็นสัญญา (สมยศ เชื้อไทย, 2546), (2) หลักสุจริต (สมยศ เชื้อไทย, 2560), (3) หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา (James, Jr. & Harzard, Jr.), (4) หลักสิทธิส่วนบุคคล (<https://th.wikipedia.org/wiki/สิทธิในความเป็นส่วนตัว>), และ (5) หลักความเป็นธรรม (ปรีดี เกษมทรัพย์, 2560) และงานวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการเข้าถึงข้อมูลของลูกหนี้ตามคำพิพากษา (วริตา ทองขาว, 2559) และปัญหาความล่าช้าในการบังคับคดี (กนกวรรณ จานเจือ, 2556) ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบของปัญหาออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ (1) ปัญหาอันเกิดจากวิธีการเข้าถึงข้อมูลทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา (2) ปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายในการเข้าถึงข้อมูลทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา และ (3) ปัญหาด้านผลสัมฤทธิ์ของข้อมูลด้านทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา และแบ่งวิธีการเข้าถึงข้อมูลออกเป็น 1) กรณีเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาดำเนินการสืบหาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเอง 2) กรณีเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาร้องขอให้ศาลไต่สวนทรัพย์สินของลูกหนี้ และ 3) กรณีเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเข้าตรวจค้นสถานที่ของลูกหนี้หรือของบุคคลอื่น ส่วนแนวทางการแก้ไขปัญหาการเข้าถึงข้อมูลทรัพย์สินของ

ลูกหนี้ตามคำพิพากษา ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวทางการแก้ไขปัญหาคือ 2 แนวทาง คือ (1) แนวทางการแก้ไขปัญหาลูกหนี้เข้าถึงข้อมูลทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาในระบบที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน และ (2) แนวทางการแก้ไขปัญหาลูกหนี้เข้าถึงข้อมูลทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยนำเสนอรูปแบบใหม่คือระบบที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีหน้าที่แถลงทรัพย์สินของตนเองต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อสมมติฐานซึ่งเป็นไปตามบทบาทหน้าที่ของทนายความตามกรอบของกฎหมาย ว่าทนายความเป็นผู้มีวิชาชีพและมีความรู้ในทางกฎหมาย ความเห็นของทนายความมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อลูกความของตน ทั้งในขั้นตอนการดำเนินคดีในชั้นศาลและในขั้นตอนของการบังคับคดี และเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษา (แล้วแต่กรณี) มักจะมอบหมายให้ทนายความเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการในชั้นของการบังคับคดีเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตน อีกทั้ง ทนายความมักจะได้รับมอบหมายจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาให้เป็นผู้ดำเนินการสืบหาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาด้วย (ซึ่งเป็นความสัมพันธ์แบบ “ตัวการ-ตัวแทน” (Principle-Agent)) แม้ว่าทนายความจะไม่ใช่ว่ามีส่วนได้ส่วนเสียในคดีโดยตรง แต่ทนายความจะเป็นผู้เผชิญต่อปัญหาของการสืบหาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยตรง ผู้วิจัยจึงศึกษาความคิดเห็นของทนายความซึ่งเป็นมุมมองของบุคคลภายในซึ่งเผชิญต่อปัญหาโดยตรงในระบบของการสืบหาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษิตามกฎหมายไทยที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งสะท้อนเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยนี้

ระเบียบวิธีวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ทำการสำรวจข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง (Sample Survey) โดยตั้งใจและพยายามจะใช้ประชากรและกลุ่มตัวอย่างโดยอาศัยหลักความน่าจะเป็น (Probability Sampling) แต่ด้วยข้อจำกัดด้านข้อมูลของจำนวนและการกระจายตัวของทนายความในแต่ละพื้นที่ ทำให้ผู้วิจัยไม่อาจทำการสุ่มตัวอย่างโดยอาศัยหลักความน่าจะเป็นได้ ผู้วิจัยจึงเลือกใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยหลักความน่าจะเป็น (Non-probability Sampling) ของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นทนายความ ณ บริเวณศาลแพ่ง (ถนนรัชดาภิเษก) โดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ประกอบด้วย 1) ข้อมูลส่วนบุคคล 2) ประสิทธิภาพในทางคดีความแพ่ง 3) การให้คุณค่าต่อหลักการทางแพ่ง 4) ปัญหาการเข้าถึงข้อมูลของลูกหนี้ตามคำพิพากษา และ 5) แนวทางการแก้ไขปัญหาการเข้าถึงข้อมูลของลูกหนี้ตามคำพิพากษา กำหนดจำนวนทนายความผู้ตอบแบบสอบถาม 100 คน ซึ่งเป็นการสุ่มตัวอย่างตามความสะดวก (Convenience Sampling) ของผู้วิจัยและผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการตอบ

แบบสอบถามให้ผู้วิจัยทำการบันทึกหรือตอบแบบสอบถามด้วยการเขียนลงในแบบสอบถามเอง ตามแต่ความสะดวกของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างดังกล่าวจึงไม่ได้เป็นไปตามหลักการเป็นตัวแทน ผลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้จึงเป็นผลการศึกษาของหน่วยความกลุ่มหนึ่งที่ได้ตอบแบบสอบถามนี้เท่านั้น

ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาด้วย “ดัชนีชี้วัดความลงรอยกัน” หรือ Index of Item-Objective Congruence: IOC ซึ่งกำหนดให้ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ประเมินและให้ความเห็นเกี่ยวกับข้อคำถามต่าง ๆ ในแบบสอบถาม โดยกำหนดตัวเลือกให้ผู้ประเมินให้ความเห็นด้วยค่าสถิติ ซึ่งกำหนดไว้ 3 ตัวเลือก คือ ข้อคำถามที่ใช้ไม่ได้ (-1) ข้อคำถามที่ไม่แน่ใจว่าใช้ได้หรือไม่ (0) และข้อคำถามที่มีความตรงเชิงเนื้อหา (+1) ซึ่งจะนำมาคำนวณหาค่าเฉลี่ยสำหรับข้อคำถามแต่ละข้อ โดยเกณฑ์ในการพิจารณาข้อคำถามที่ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว จะใช้เสียงข้างมากและจะต้องมีค่า IOC ไม่น้อยกว่า 0.333... ซึ่งผลการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ผ่านคะแนนเสียงข้างมากและไม่มีข้อคำถามใดได้คะแนน IOC ต่ำกว่า 0.333...

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ประเมินแล้วไปทำการเก็บข้อมูลเบื้องต้น (Pre-test) เมื่อวันที่ 11 เมษายน 2562 ณ สภานายความ (ถนนพหลโยธิน) ซึ่งเป็นการสุ่มตัวอย่างตามความสะดวก (Convenience Sampling) ของผู้วิจัยและผู้ตอบแบบสอบถาม เพื่อนำผลที่ได้ไปทำการตรวจสอบความเที่ยงแบบสอดคล้องภายใน (Internal Consistency Reliability) เฉพาะข้อคำถามในส่วนของการให้คุณค่าต่อหลักการทางแพ่ง ซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับการรับรู้คุณค่าของหลักการทางแพ่งจำนวน 5 หลัก ได้แก่ “หลักสัญญาต้องเป็นสัญญา” “หลักสุจริต” “หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา” “หลักสิทธิส่วนบุคคลหรือสิทธิความเป็นส่วนตัว” และ “หลักความเป็นธรรม” เพื่อมุ่งวัดความเที่ยงของข้อคำถามของแต่ละหลักการทางแพ่งดังกล่าวด้วยวิธี “สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค” (Cronbach’s Alpha Coefficient: α) ด้วยโปรแกรม SPSS โดยค่า α ต้องมากกว่า 0.7 จึงจะถือว่าผ่านเกณฑ์การตรวจสอบความเที่ยงแบบสอดคล้องภายใน

ผลจากการเก็บข้อมูลเบื้องต้น มีนายความตอบแบบสอบถามจำนวน 9 ราย ผู้วิจัยจึงได้ตรวจสอบความเที่ยงแบบสอดคล้องภายในจากข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามเฉพาะคำตอบว่า “เห็นด้วย” (1) และ “ไม่เห็นด้วย” (2) ของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 9 รายดังกล่าว พบว่าข้อคำถามของ “หลักสุจริต” และ “หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา” ไม่ผ่านเกณฑ์การตรวจสอบความเที่ยงแบบสอดคล้องภายใน จึงต้องตัดหลักการทางแพ่งดังกล่าวออกจากแบบสอบถาม คงเหลือหลักการทางแพ่งที่จะนำไปจัดทำเป็นข้อคำถามในแบบสอบถามได้ 3 หลักการ คือ “หลัก

สัญญาต้องเป็นสัญญา” จำนวน 2 ข้อคำถาม “หลักสิทธิส่วนบุคคลหรือสิทธิความเป็นส่วนตัว” จำนวน 4 ข้อคำถาม และ “หลักความเป็นธรรม” จำนวน 3 ข้อคำถาม อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่างานวิจัยนี้จะขาด “หลักสุจริต” และ “หลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษา” ซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญในประเด็นการวิจัยนี้ แต่ “หลักสุจริต” ก็มีรากฐานมาจาก “หลักสัญญาต้องเป็นสัญญา” และ “หลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษา” ก็เป็นการยืนยันสิทธิของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามา “หลักสัญญาต้องเป็นสัญญา” อยู่ในตัว ดังนั้น หลักการที่คงเหลืออยู่ 3 หลักการ ก็ยังเพียงพอที่จะวัดคุณค่าของหลักการทางแพ่งในภาพรวมได้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ทบทวนและปรับปรุงแบบสอบถามอีกครั้งหนึ่ง โดยปรับถ้อยคำของข้อคำถามและตัดข้อคำถามบางข้อในส่วนที่ 2 ส่วนที่ 4 และส่วนที่ 5 ที่ไม่จำเป็นต่อประเด็นในการศึกษาออกไปด้วยตามความเหมาะสม

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นทนายความ ณ ศาลแพ่ง (ถนนรัชดาภิเษก) ในระหว่างวันที่ 22-26 เมษายน 2562 จำนวน 100 ตัวอย่าง สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. คุณลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายถึงร้อยละ 81 และมีจำนวนมากกว่าครึ่งหนึ่งที่มีอายุอยู่ในช่วงระหว่าง 31-50 ปี โดยมีสัดส่วนของช่วงอายุระหว่าง 31-40 ปี กับช่วงอายุ 41-50 ปีเท่า ๆ กัน (อายุต่ำสุด 26 ปี และอายุมากที่สุด 65 ปี อายุเฉลี่ย (mean) 42.12 (median) 42 (mode) 43 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 8.47 ปี) กลุ่มตัวอย่างเกือบครึ่งหนึ่งเป็นโสด (ร้อยละ 44.9) ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างมีสถานภาพอยู่ด้วยกันโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรส และสมรสโดยการจดทะเบียนมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 28.6 และร้อยละ 24.5 ตามลำดับ) โดยกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนผู้ที่หย่าร้างน้อยที่สุด (ร้อยละ 2) และไม่มีผู้ที่เป็นหม้าย และกลุ่มตัวอย่างทุกคนเป็นบุคคลสัญชาติไทย และเกือบทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ และส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาสูงสุดในระดับปริญญาตรี

2. ประสบการณ์ในทางคดีความแพ่ง

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีประสบการณ์การเป็นทนายความไม่เกิน 20 ปี โดยแบ่งเป็นมีประสบการณ์ต่ำกว่า 10 ปี และตั้งแต่ 11-20 ปีในสัดส่วนที่พอ ๆ กัน (ร้อยละ 45 และร้อยละ 44 ตามลำดับ) (ประสบการณ์ต่ำสุด 1 ปี และมากที่สุด 40 ปี ค่าเฉลี่ย (mean) 12.87 (median) 12 (mode) 20 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 7.87 ปี) ซึ่งสอดคล้องเป็นอย่างเดียวกันกับประสบการณ์การเป็นทนายความในคดีแพ่ง (ประสบการณ์ต่ำสุด 0 ปี และมากที่สุด 40 ปี ค่าเฉลี่ย (mean) 12.26 (median) 11 (mode) 20 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 8.31)

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีประสบการณ์การดำเนินการบังคับคดีแพ่งแทนเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่มากนัก โดยมีจำนวนหน่วยความร้อยละ 32 ที่ไม่เคยดำเนินการบังคับคดีแพ่งแทนเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา และจำนวนร้อยละ 28 ที่มีประสบการณ์ดำเนินการบังคับคดีแทนเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาไม่เกิน 10 คดี (ประสบการณ์ต่ำสุด 0 คดี และมากที่สุด 2,500 คดี ค่าเฉลี่ย (mean) 44.81 (median) 10 (mode) 0 คดี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 249.68) และมีจำนวนหน่วยความร้อยละ 42 ที่ไม่เคยเป็นผู้แทนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาในชั้นบังคับคดี และมีจำนวนร้อยละ 30 ที่มีประสบการณ์เป็นผู้แทนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาในชั้นบังคับคดีไม่เกิน 10 คดี (ประสบการณ์ต่ำสุด 0 คดี และมากที่สุด 100 คดี ค่าเฉลี่ย (mean) 15.11 (median) 4 (mode) 0 คดี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 27.53)

3. การให้คุณค่าต่อหลักการทางแพ่ง

กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญต่อหลักการทางแพ่งแตกต่างกัน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับ “หลักสัญญาต้องเป็นสัญญา” ในระดับ “ปานกลาง” ให้ความสำคัญกับ “หลักสิทธิส่วนบุคคล” ในระดับ “น้อย” และให้ความสำคัญกับ “หลักความเป็นธรรม” ในระดับ “อย่างมาก”

ในด้านการรับรู้คุณค่าต่อหลักสัญญาต้องเป็นสัญญา กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดเห็นด้วยกับข้อความ “สัญญาเกิดจากความสมัครใจของคู่สัญญา” และส่วนใหญ่เห็นด้วยกับข้อความ “คู่สัญญาที่ผิดสัญญาก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตัวเอง” และมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ไม่เห็นด้วย

ในด้านการรับรู้คุณค่าต่อหลักสิทธิส่วนบุคคล กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยกับข้อความ “การเข้าถึงข้อมูลของบุคคลอื่นถือเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล” “การเปิดเผยข้อมูลของบุคคลอื่นถือเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล” “การเปิดเผยข้อมูลของบุคคลอื่นจะกระทำได้อต่อเมื่อมีกฎหมายกำหนดไว้” และ “การเปิดเผยข้อมูลของบุคคลอื่นจะกระทำได้อต่อเมื่อผู้เป็นเจ้าของข้อมูลนั้นอนุญาต” ในขณะที่มีผู้ไม่เห็นด้วยกับข้อความดังกล่าวรวมแล้วมีสัดส่วนเพียงไม่เกินร้อยละ 20 เท่านั้น และมีผู้ไม่เห็นด้วยกับข้อความ “การเปิดเผยข้อมูลของบุคคลอื่นจะกระทำได้อต่อเมื่อผู้เป็นเจ้าของข้อมูลนั้นอนุญาต” รวมแล้วเป็นจำนวน 1 ใน 3

ในด้านการรับรู้คุณค่าต่อหลักความเป็นธรรม กลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งหนึ่งเห็นด้วยกับข้อความ “เมื่อศาลมีคำพิพากษา ยังถือไม่ได้ว่าผู้เสียหายได้รับความเป็นธรรม” และ “การที่ผู้เสียหายได้รับการชำระหนี้ตามคำพิพากษาล่าช้า ถือว่าไม่เป็นธรรมต่อผู้เสียหาย” แต่มีสัดส่วนของผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับ “ความเป็นธรรม, ความยุติธรรม, ความเท่าเทียม, ความเสมอภาค มีความหมายอย่างเดียวกัน” มากกว่าผู้ที่เห็นด้วย

4. ปัญหาการเข้าถึงข้อมูลของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

จากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นทนายความและเคยเป็นตัวแทนของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในการดำเนินการบังคับคดีแพ่งมีจำนวนร้อยละ 68 โดยใช้วิธีการสืบหาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาด้วยการสืบค้นข้อมูลทางทะเบียนของรัฐมากที่สุด (ร้อยละ 94.12) รองลงมาคือการไป ณ ที่อยู่หรือภูมิลำเนาของลูกหนี้ตามคำพิพากษา (ร้อยละ 80.89) การสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต (ร้อยละ 55.89) และการขอข้อมูลจากธนาคาร/สถาบันการเงิน (ร้อยละ 42.64) ซึ่งทั้ง 4 ช่องทางดังกล่าว เป็นวิธีการเข้าถึงข้อมูลกรณีที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้สืบหาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเอง และมีจำนวนทนายความไม่ถึงครึ่งหนึ่งเลือกใช้วิธีการเข้าถึงข้อมูลกรณีเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาดำเนินการร้องขอให้ศาลไต่สวนทรัพย์สินของลูกหนี้ (ร้อยละ 41.18) และร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีตรวจค้นสถาน (ร้อยละ 25)

ในการศึกษาปัญหาการเข้าถึงข้อมูลทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ผู้วิจัยได้นำเสนอปัญหาเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่าเรื่องที่ผู้วิจัยนำเสนอ นั้น ๆ เป็นปัญหาหรือไม่ สรุปได้ดังนี้

1) ปัญหาในด้านวิธีการเข้าถึงข้อมูลทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

(1) กรณีเจ้าหนี้สืบหาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเอง พบว่ามีทนายความมากกว่าครึ่งหนึ่งเห็นว่ามีปัญหาทั้งในเรื่องอำนาจ/สิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในการสืบหาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เรื่องหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐในการส่งมอบข้อมูลของลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้แก่เจ้าหนี้ตามที่ร้องขอ และในเรื่องหน้าที่ของเอกชนในการส่งมอบข้อมูลของลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้แก่เจ้าหนี้ตามที่ร้องขอ (ร้อยละ 61 ร้อยละ 65 และร้อยละ 63.3 ตามลำดับ)

(2) กรณีเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาร้องขอให้ศาลไต่สวนทรัพย์สินของลูกหนี้ พบว่ามีจำนวนทนายความไม่ถึงครึ่งหนึ่งเห็นว่ามีปัญหาในเรื่องเหตุในการร้องขอ (ร้อยละ 44.2) แต่มีทนายความจำนวนมากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 81.1) มีปัญหาในเรื่องระยะเวลาในกระบวนการไต่สวนทรัพย์สินของลูกหนี้

(3) กรณีเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีตรวจค้นสถานที่ พบว่ามีจำนวนทนายความมากกว่าครึ่งหนึ่งเห็นว่ามีปัญหาทั้งในเรื่องเหตุในการร้องขอ (ร้อยละ 59.4) และในเรื่องระยะเวลาในกระบวนการพิจารณาคำร้องของเจ้าพนักงานบังคับคดี (ร้อยละ 83.3)

2) ปัญหาด้านค่าใช้จ่ายในการสืบหาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา พบว่ามี หนายความจำนวนมากว่าครึ่งหนึ่งเห็นว่ามีปัญหา (ร้อยละ 61.5)

3) ปัญหาด้านผลสัมฤทธิ์ของการสืบหาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา พบว่ามี หนายความมากกว่าครึ่งหนึ่งเห็นว่ามีปัญหาทั้งในเรื่องอัตราการได้ข้อมูล เรื่องความเป็นปัจจุบันของ ข้อมูลที่ได้ เรื่องความถูกต้องของข้อมูลที่ได้ และเรื่องความถูกต้องของข้อมูลที่ได้ (ร้อยละ 56.2 ร้อยละ 56.2 ร้อยละ 61.5 และร้อยละ 58.9 ตามลำดับ)

5. แนวทางการแก้ไขปัญหาการเข้าถึงข้อมูลของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

ในการศึกษาปัญหาแนวทางการแก้ไขปัญหาการเข้าถึงข้อมูลทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หากผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าเรื่องใดเป็นปัญหา (เฉพาะผู้ที่เห็นว่าเป็นปัญหาเท่านั้น) ให้ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความเห็นต่อแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ผู้วิจัยนำเสนอในเรื่องนั้น ๆ สรุปได้ดังนี้

1) กรณีเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้สืบหาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเอง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยให้กำหนดให้อำนาจ/สิทธิต่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในการเข้าถึง ข้อมูลของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ ให้กำหนดหน้าที่ให้หน่วยงานรัฐส่งมอบข้อมูลของลูกหนี้ตาม คำพิพากษาให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษตามที่ร้องขอ และให้กำหนดหน้าที่ให้เอกชนส่งมอบข้อมูล ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษตามที่ร้องขอ (ร้อยละ 95.1 ร้อยละ 89.2 ร้อย ละ 80 ตามลำดับ)

2) กรณีเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาร้องขอให้ศาลไต่สวนทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเพื่อให้ศาลไต่ สวนทรัพย์สินของลูกหนี้โดยไม่ต้องอ้างเหตุ (ร้อยละ 63.4) แต่เห็นด้วยกับการแก้ไขประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเพื่อให้ศาลไต่สวนทรัพย์สินของลูกหนี้โดยเร็ว (ร้อยละ 80)

3) กรณีเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีตรวจค้นสถานที่ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเพื่อให้เจ้า พนักงานตรวจค้นสถานที่โดยไม่ต้องอ้างเหตุ (ร้อยละ 58.2) แต่เห็นด้วยกับการแก้ไขประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเพื่อให้เจ้าพนักงานบังคับคดีพิจารณาคำร้อง/ศาลไต่สวนคำร้อง โดยเร็ว (ร้อยละ 92.2)

นอกจากผู้วิจัยจะนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาการเข้าถึงข้อมูลทรัพย์สินของลูกหนี้ ตามคำพิพากษาที่มีอยู่ในระบบเดิมแล้ว ผู้วิจัยยังได้นำเสนอ “ระบบลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้ แฉลงทรัพย์สินของตนเอง” ให้ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความเห็นด้วย โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วน

ใหญ่เห็นด้วยกับการกำหนดให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีหน้าที่ต้องแถลงทรัพย์สินของตนเองต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี การกำหนดโทษทางอาญาแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษากรณีลูกหนี้ดังกล่าวฝ่าฝืนไม่แถลงทรัพย์สินของตนเองหรือแถลงเท็จ การให้อำนาจเจ้าพนักงานบังคับคดีเข้าถึงข้อมูลของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานรัฐ และการให้อำนาจเจ้าพนักงานบังคับคดีเข้าถึงข้อมูลของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่อยู่ในความครอบครองของเอกชน การกำหนดโทษทางอาญากับเอกชน กรณีเอกชนฝ่าฝืนไม่นำส่งข้อมูลให้แก่เจ้าพนักงานตามที่ร้องขอ (ร้อยละ 60.8 ร้อยละ 67.9 ร้อยละ 84.4 ร้อยละ 76.9 และร้อยละ 74.4 ตามลำดับ) โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ก็เห็นด้วยในการเปลี่ยนแปลงระบบการเข้าถึงข้อมูลของลูกหนี้ตามคำพิพากษาจากระบบเดิมที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้แถลงทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี ไปเป็นระบบลูกหนี้ตามคำพิพากษาแถลงทรัพย์สินของตนเองต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี (ร้อยละ 61.2) โดยเห็นว่าจะทำให้มีผลเป็นการลดระยะเวลาการบังคับคดีลงได้ (ร้อยละ 56.2)

6. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการเข้าถึงข้อมูลทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

ในการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการเข้าถึงข้อมูลทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้น (Linear Regression Analysis) และการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกทวิ (Binary Logistic Regression Analysis) เพื่อวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ของแต่ละปัจจัยตามความเหมาะสม สรุปได้ดังนี้

ตาราง 1 รายการปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อแต่ละประเด็นการทดสอบ

ลำดับ ประเด็น	ประเด็นที่ทดสอบความสัมพันธ์	ปัจจัย	Standardized Coefficients
			Beta
3(1)	การรับรู้คุณค่าหลักสัญญาต้องเป็นสัญญา	ระดับการศึกษา**	-.228
3(4)	การรับรู้คุณค่าหลักสิทธิส่วนบุคคล	1. ประสบการณ์เป็นทนายความ**	-1.023
		2. ประสบการณ์เป็นทนายความ แพ่ง**	1.083
3(5)	การรับรู้คุณค่าหลักความเป็นธรรม	ประสบการณ์เป็นทนายความแพ่ง*	-.839
4.1(1) เอง	การรับรู้ปัญหากรณีเจ้าหนี้สืบหาทรัพย์สิน	1. อายุ***	.412
		2. ประสบการณ์เป็นทนายความ*	-.768

ลำดับ ประเด็น	ประเด็นที่ทดสอบความสัมพันธ์	ปัจจัย	Standardized Coefficients
			Beta
4.1(2)	การรับรู้ปัญหากรณีเจ้าหน้าที่ร้องขอให้ศาล ได้ส่วนทรัพย์สินของลูกหนี้	1. ประสบการณ์การบังคับคดี*	-.194
		2. การรับรู้หลักสิทธิความเป็น ส่วนตัว**	-.305
		3. การรับรู้หลักความเป็นธรรม*	.229
4.1(3)	การรับรู้ปัญหาปัญหากรณีเจ้าหน้าที่ร้องขอ เจ้าพนักงานบังคับคดีตรวจค้นสถานที่	1. เพศ*	-.212
		2. ประสบการณ์การบังคับคดี*	-.213
		3. การรับรู้หลักสิทธิความเป็น ส่วนตัว*	-.247
4.2	การรับรู้ปัญหาด้านค่าใช้จ่ายในการสืบหา ทรัพย์สินของลูกหนี้	-ไม่มี-	-
4.3	การรับรู้ปัญหาด้านผลสัมฤทธิ์	สถานภาพสมรส**	-.256
5.1.1(1)	แนวทางการแก้ไขปัญหากรณีเจ้าหน้าที่สืบ หาทรัพย์สินเอง	-ไม่มี-	-
5.1.1(2)	แนวทางการแก้ไขปัญหากรณีเจ้าหน้าที่ร้อง ขอให้ศาลได้ส่วนทรัพย์สินของลูกหนี้	1. เพศ**	-1.610
		2. สถานภาพสมรส**	-.793
		3. ศาสนาที่นับถือ**	-.795
		4. ประสบการณ์การบังคับคดี*	.514
		5. ประสบการณ์เป็นตัวแทนลูกหนี้*	-.687
		6. การรับรู้หลักสัญญาต้องเป็น สัญญา*	-.739
		7. การรับรู้ปัญหาด้านวิธีการกรณี ร้องขอต่อเจ้าพนักงาน*	-.774
		8. การรับรู้ปัญหาด้านค่าใช้จ่าย*	.968
5.1.1(3)	แนวทางการแก้ไขปัญหากรณีเจ้าหน้าที่ร้อง ขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีตรวจค้น สถานที่	การรับรู้ปัญหาด้านวิธีการกรณี ขอให้ศาลได้ส่วนทรัพย์สินของ ลูกหนี้**	.533

ลำดับ ประเด็น	ประเด็นที่ทดสอบความสัมพันธ์	ปัจจัย	Standardized Coefficients
			Beta
5.2.1	การกำหนดให้ลูกหนี้มีหน้าที่แสดง ทรัพย์สินของตนเอง	การรับรู้หลักสิทธิความเป็นส่วนตัว*	.310
	การกำหนดอำนาจให้เจ้าพนักงานบังคับ คดีมีอำนาจเข้าถึงข้อมูลของลูกค้าหนี้	1. อายุ*	.413
		2. การรับรู้หลักสิทธิความเป็น ส่วนตัว*	.302
	การเปลี่ยนแปลงระบบให้ลูกหนี้มีหน้าที่ แสดงทรัพย์สินของตนเอง	-ไม่มี-	-

หมายเหตุ: 1. * Significance at 0.1, ** Significance at 0.05, *** Significance at 0.01

2. Standardized Coefficients หรือ Beta หมายถึง ปัจจัยดังกล่าวสามารถอธิบายประเด็น
ทดสอบได้มากน้อยเพียงใดและมีทิศทางของความสัมพันธ์กันอย่างไร ซึ่งหากเป็นค่าบวก (ไม่มีเครื่องหมาย
(-)) หมายถึงมีความสัมพันธ์ในทางเดียวกัน และหากเป็นค่าลบ (-) หมายถึงมีความสัมพันธ์ในทาง
แปรผกผันกัน

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่า วิธีการที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเป็นผู้สืบหาทรัพย์สินของลูกค้าหนี้ตาม
คำพิพากษาเองเป็นช่องทางที่มีความสำคัญกว่าช่องทางในวิธีการเข้าถึงข้อมูลอื่นเพราะเจ้าหน้าที่ตาม
คำพิพากษามีหน้าที่ในการบังคับคดีของตนเองจึงจำเป็นต้องดำเนินการ แต่มีปัญหาทั้งใน
เรื่องของอำนาจ/สิทธิของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในการสืบหาทรัพย์สินของลูกค้าหนี้ตามคำพิพากษา
เรื่องหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐในการส่งมอบข้อมูลของลูกค้าหนี้ตามคำพิพากษาให้แก่เจ้าหน้าที่ตามที่
ร้องขอ และเรื่องหน้าที่ของเอกชนในการส่งมอบข้อมูลของลูกค้าหนี้ตามคำพิพากษาให้แก่เจ้าหน้าที่
ตามที่ร้องขอ ส่วนวิธีการเข้าถึงข้อมูลของลูกค้าหนี้ตามคำพิพากษากรณีเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาร้อง
ขอให้ศาลไต่สวนทรัพย์สินของลูกค้าหนี้ นั้น ไม่มีปัญหาในเรื่องเหตุในการร้องขอ แต่มีปัญหาในเรื่อง
ระยะเวลาในกระบวนการไต่สวนคำร้องของศาล ส่วนวิธีการเข้าถึงข้อมูลของลูกค้าหนี้ตามคำพิพากษา
กรณีเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีตรวจค้นสถานที่ มีปัญหาทั้งในเรื่องเหตุ
ในการร้องขอและในเรื่องระยะเวลาในกระบวนการพิจารณาคำร้อง ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้ว่า 2
วิธีการนี้มีจำนวนผู้เลือกใช้น้อยกว่าช่องทางของวิธีการที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเป็นผู้สืบหา
ทรัพย์สินของลูกค้าหนี้ตามคำพิพากษาเอง ซึ่งหากพิจารณาถึงปัญหาในด้านระยะเวลาในขั้นตอนการ
ดำเนินการไต่สวนหรือพิจารณาคำร้องย่อมเป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาไม่เลือกใช้ช่องทาง

ดังกล่าวไปด้วย เพราะเป็นช่องทางที่ไม่มีประสิทธิภาพ นอกจากนั้น การเข้าถึงข้อมูลของลูกหนี้ตามคำพิพากษายังมีปัญหาในด้านค่าใช้จ่ายและปัญหาด้านผลสัมฤทธิ์อีกด้วย

แนวทางการแก้ไขปัญหารณณเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้สืบทาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเองคือการกำหนดให้อำนาจ/สิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในการเข้าถึงข้อมูลทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ กำหนดหน้าที่ให้หน่วยงานรัฐส่งมอบข้อมูลของลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามที่ร้องขอ และกำหนดหน้าที่ของเอกชนส่งมอบข้อมูลของลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามที่ร้องขอ ส่วนแนวทางการแก้ไขปัญหารณณที่เป็นการร้องขอให้ศาลไต่สวนทรัพย์สินของลูกหนี้และการร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีตรวจค้นสถานทีนั้น ควรแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเพื่อให้กระบวนการไต่สวนหรือพิจารณาคำร้องนั้นเป็นไปด้วยความรวดเร็ว

นอกจากแนวทางการแก้ไขปัญหารณณเข้าถึงข้อมูลทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่มีอยู่ในระบบเดิมแล้ว ยังมีอีกแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหารณณเข้าถึงข้อมูลทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ คือการเปลี่ยนแปลงมาตรการการเข้าถึงข้อมูลของลูกหนี้ตามคำพิพากษา โดยกำหนดให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีหน้าที่แถลงทรัพย์สินของตนเองต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี หากลูกหนี้ฝ่าฝืนจะมีโทษ นอกจากนั้น ยังต้องกำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจเข้าถึงข้อมูลของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานรัฐและเอกชน หากเอกชนฝ่าฝืน จะมีโทษเช่นกัน ทั้งนี้ หากไม่กำหนดให้อำนาจเจ้าพนักงานบังคับคดีเข้าถึงข้อมูลของลูกหนี้ตามคำพิพากษาควบคู่ไปด้วยย่อมไม่อาจตรวจสอบได้ว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะแถลงข้อมูลทรัพย์สินของตนตามความเป็นจริงหรือไม่ ซึ่งย่อมทำให้มาตรการการเข้าถึงข้อมูลของลูกหนี้ตามคำพิพากษาในรูปแบบนี้ไม่มีผลในทางปฏิบัติได้

หากพิจารณาเฉพาะปัจจัยด้านประสบการณ์ในการบังคับคดีที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาร พบว่าประสบการณ์ในทางคดีมีความสัมพันธ์กับปัญหาในการเข้าถึงข้อมูลของลูกหนี้ตามคำพิพากษาในทางแปรผกผัน กล่าวคือ ปัจจัยด้านประสบการณ์การเป็นทนายความที่มากขึ้น (+) จะมีอิทธิพลทำให้มีการรับรู้ปัญหารณณเจ้าหนี้สืบทาทรัพย์สินของลูกหนี้ลดลง (-) ปัจจัยด้านประสบการณ์การบังคับคดีที่เพิ่มขึ้น (+) จะมีอิทธิพลทำให้มีการรับรู้ปัญหารณณเจ้าหนี้ร้องขอให้ศาลไต่สวนทรัพย์สินของลูกหนี้ลดลง (-) และปัจจัยด้านประสบการณ์การบังคับคดีที่เพิ่มขึ้น (+) จะมีอิทธิพลทำให้การรับรู้ปัญหาปัญหารณณเจ้าหนี้ร้องขอเจ้าพนักงานบังคับคดีตรวจค้นสถานทีลดลง (-) ซึ่งสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

ในด้านปัจจัยด้านการรับรู้คุณค่าของหลักการทางแพ่งที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาร พบว่าการรับรู้คุณค่าใน “หลักสิทธิความเป็นส่วนตัว” มีความสัมพันธ์

กับการรับรู้ปัญหาการเข้าถึงข้อมูลทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาในทางแปรผกผัน กล่าวคือ ปัจจัยด้านการรับรู้หลักสิทธิความเป็นส่วนตัวที่มากขึ้น (+) จะมีอิทธิพลทำให้มีการรับรู้ปัญหากรณีเจ้าหนี้ร้องขอให้ศาลไต่สวนทรัพย์สินของลูกหนี้ลดลง (-) ซึ่งสอดคล้องกับปัจจัยด้านการรับรู้หลักสิทธิความเป็นส่วนตัวที่มากขึ้น (+) จะมีอิทธิพลทำให้มีการรับรู้ปัญหากรณีเจ้าหนี้ร้องขอเจ้าพนักงานบังคับคดีตรวจค้นสถานที่ลดลง (-) และยังพบว่าปัจจัยด้านการรับรู้หลักความเป็นธรรมที่มากขึ้น จะมีอิทธิพลทำให้การรับรู้ปัญหากรณีเจ้าหนี้ร้องขอให้ศาลไต่สวนทรัพย์สินของลูกหนี้มากขึ้น (+) ด้วย ซึ่งอาจเป็นเพราะหากนำ “หลักความเป็นธรรม” มาพิจารณาแล้ว การใช้ระยะเวลาการไต่สวนในชั้นศาลนานเท่าใดย่อมถือว่าไม่เป็นธรรมมากขึ้นเท่านั้น เพราะเจ้าหนี้อย่อมได้รับชำระหนี้ล่าช้าออกไปอีก แต่ทั้งนี้ มีข้อสังเกตว่า ไม่พบว่ามีปัจจัยการรับรู้หลักการทางแพ่งใดมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ปัญหากรณีเจ้าหนี้นำสืบทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเอง

ในด้านปัจจัยด้านการรับรู้คุณค่าของหลักการทางแพ่งที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเข้าถึงข้อมูลของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไปเป็นระบบให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีหน้าที่แถลงทรัพย์สินของตนเองต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี พบว่าปัจจัยการรับรู้ “หลักสิทธิความเป็นส่วนตัว” ที่เพิ่มขึ้น (+) จะมีอิทธิพลให้การรับรู้การกำหนดให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีหน้าที่แถลงทรัพย์สินของตนเองเพิ่มขึ้น (+) ซึ่งสอดคล้องกับปัจจัยการรับรู้ “หลักสิทธิความเป็นส่วนตัว” ที่มากขึ้น (+) จะมีอิทธิพลทำให้การรับรู้การกำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจเข้าถึงข้อมูลของลูกหนี้ได้มากขึ้น (+) เช่นเดียวกัน ดังนั้นการรับรู้คุณค่าของ “หลักสิทธิความเป็นส่วนตัว” ที่มากขึ้น จะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงมาตรการการเข้าถึงข้อมูลของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไปเป็นระบบให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีหน้าที่แถลงทรัพย์สินของตนเองต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี

ข้อเสนอแนะ

กฎหมายของประเทศไทยในปัจจุบันยังคงกำหนดให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้แถลงทรัพย์สินของลูกหนี้ต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี แต่การได้มาซึ่งข้อมูลทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษายังคงมีปัญหา แม้ว่าในปัจจุบัน สิทธิส่วนบุคคลถือเป็นแนวความคิดที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง แต่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ก็ย่อมมีสิทธิได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเช่นกัน เมื่อระบบการบังคับคดียังมีปัญหาซึ่งก่อให้เกิดภาระให้แก่ทั้งเจ้าหนี้และลูกหนี้และองค์กรของรัฐ ซึ่งอาจทำให้ประชาชนไม่เกรงกลัวต่อการผิดนัดชำระหนี้และคำพิพากษาของศาล และมีผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของประเทศไทยได้ จึงสมควรที่จะทบทวนถึงระบบและโครงสร้างของหน้าที่ ความรับผิดชอบ และอำนาจของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและลูกหนี้ตามคำพิพากษา รวมถึงศาล เจ้าพนักงานบังคับคดี และบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การบังคับคดี

เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลและไม่เป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของลูกหนี้โดยพลการหรือเกินสมควร และส่งเสริมให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและประชาชนได้รับรู้ถึงคุณค่าของหลักการทางแพ่งโดยเฉพาะในเรื่อง “หลักสิทธิส่วนบุคคล” ในแนวทางที่ถูกต้องให้มากขึ้น อันเป็นการสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนโดยส่วนรวมต่อไป

อนึ่ง หากมีนักวิจัยอื่นที่สนใจศึกษาในประเด็นเดียวกันและใช้วิธีวิทยาในเชิงปริมาณสมควรที่จะดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยอาศัยหลักความน่าจะเป็น (Probability Sampling) และขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังกลุ่มบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเจ้าหน้าที่และกลุ่มลูกหนี้ รวมถึงการเพิ่มเติมหลักการทางแพ่งที่สำคัญ ได้แก่ “หลักสุจริต” และ “หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา” รวมถึงหลักการอื่น ๆ เพื่อให้ผลการศึกษาสะท้อนสภาพปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างครอบคลุมกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กนกวรรณ จานเจือ. (2556). ปัญหาความล่าช้าในการบังคับคดีแพ่งหลังการยึดทรัพย์เพื่อขายทอดตลาด. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปรีดี เกษมทรัพย์. (2560). นิติปรัชญา. กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.
- วริดา ทองขาว. (2559). ปัญหาการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2562). สิทธิในความเป็นส่วนตัว. สืบค้นเมื่อ 3 มกราคม 2562, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/สิทธิในความเป็นส่วนตัว>
- สมยศ เชื้อไทย. (2546). คำอธิบายวิชากฎหมายแพ่ง : หลักทั่วไป (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- สมยศ เชื้อไทย. (2560). คำอธิบายวิชากฎหมายแพ่ง : หลักทั่วไป (พิมพ์ครั้งที่ 23). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- สหณ รัตนไพจิตร. (2559). โครงการยกระดับการบังคับคดีแพ่งให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล (การพัฒนามาตรฐานวิชาชีพการบังคับคดี). กรุงเทพฯ.
- หยุด แสงอุทัย. (2559). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, แก้ไขและปรับปรุงโดย สมยศ เชื้อไทย, (พิมพ์ครั้งที่ 20 แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.